

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΉΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΉΠΕΙΡΩΤΙΚΟ
ΉΠΕΡΟΧΟΓΙΟ

ΉΩΑΝΙΝΑ 1991

ΓΙΩΡΓΟΥ ΑΡΑΓΗ

ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΑΝΕΣΤΗ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ*

Ο ποιητής, στον οποίο είναι αφιερωμένη απόψε ή βραδιά, γεννήθηκε το 1937. Δημοσίευσε το πρώτο ποίημά του το 1958 στο περιοδικό *Τό περιοδικό μας*. Και το 1960 κυκλοφόρησε την πρώτη ποιητική συλλογή του. Τα στοιχεία αυτά τον τοποθετούν ανάμεσα στους ποιητές της δεκαετίας του '60, σ' αυτούς που ονομάζουμε συμβατικά ποιητές της δεύτερης μεταπολεμικής γενιάς. Πρόκειται για μια ονομασία με την οποία γίνεται διάκριση από τους ποιητές της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς. Στο αισθητικό επίπεδο βέβαια ο κάθε ποιητής αποτελεί μια ξεχωριστή περίπτωση, μοναδική και ανεπανάληπτη, πράγμα που κάνει αδύνατη την ταξινόμησή του σε γενιές ή ομάδες. Κι αυτό ισχύει ακόμη και για κείνους που ανήκουν σε ίδιες σχολές ή σε ίδια λογοτεχνικά κινήματα. Στο ιστορικό όμως επίπεδο και στο κοινωνικό, δηλαδή στο ευρύτερα εμπειρικό, έχουμε το περιθώριο να ταξινομούμε τους λογοτέχνες σε ομάδες για συστηματικούς λόγους.

Στην προκείμενη περίπτωση έχει σημασία να ξεχωρίζουμε από εμπειρική σκοπιά τη δεύτερη μεταπολεμική γενιά από την πρώτη. Η πρώτη έχει σφραγιστεί από τη σύντομη συμμετοχή της στο ιστορικό γίνεσθαι του τόπου όρισμένης περιόδου και από τη διάψευση των προσδοκιών της. Ένώ η δεύτερη έζησε εξακολουθητικά στο περιθώριο των γεγονότων, χωρίς ελπίδες και χωρίς άλλη διάψευση από την ένστικτώδη ζήτηση μιας καλύτερης μοίρας που στάθηκε μάταιη. Όλοι οι ποιητές της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς είναι ούσιαστικά ποιητές της κατοχικής αντίστασης. Με την έννοια ότι οι εμπειρίες της εποχής εκείνης αποτέλεσαν όροσημο για όλη τη ζωή τους. Μέσα απ' αυτές τις εμπειρίες διεκδίκησαν τα όνειρά τους, μέσα σ' αυτές γνώρισαν τον εαυτό τους και μ' αυτές ζύγισαν έκτοτε την υπόλοιπη ζωή τους. Ακόμη και όσοι δεν είχαν έντονη συμμετοχή στα συμβάντα εκείνης της εποχής συντάχθηκαν ψυχολογικά με τους συνομηλίκους τους που πρωταγωνίστησαν. Ίσως υπάρχει μέχρι σήμερα κάποια σύγχυση αναφορικά με το εμπειρικό υπόβαθρο της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς και της δεύτερης. Αλλά η δεύτερη μεταπολεμική γενιά από εμπειρική άποψη παρουσιάζει σαφή διαφορά από την πρώτη. Ό,τι ιδιαίτερα χαρακτηρίζει τη δεύτερη είναι η ιστορική απραξία και πάρα πέρα

* Ομιλία στα πλαίσια εκδήλωσης που οργάνωσε η Μακεδονική Καλλιτεχνική Έταιρεία «Τέχνη» Θεσσαλονίκης στις 18 του Μάρτη 1991. Τα ποιήματα που παρεμβάλλονται στο κείμενο, διαβάστηκαν από τον ποιητή και δημοσιεύονται εδώ με την άδειά του.

τὸ στοιχείο τοῦ σκεπτικισμοῦ καὶ τῆς ἐσωστρέφειας. Κι αὐτὸ δὲν εἶναι ἀνεξήγητο. Ἡ πρώτη ἐπαφὴ τῆς μὲ τὸν κόσμον ἔγινε μέσα στὸν πόλεμο καὶ στὴν κατοχὴ. Ἄρχισε νὰ παίρνει συνείδηση τοῦ ἑαυτοῦ τῆς στὴ διάρκεια τοῦ ἐμφύλιου. Ἐξῆσε τὰ χρόνια τῆς πρώτης ὠριμότητας κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τῆς μετεμφυλιακῆς ψυχροπολεμικῆς κατάστασης καί, μόλις πρόλαβε τὴν ἀναλαμπὴ τοῦ «ἕνα-ἕνα-τέσσερα», ἦρθε ἡ δικτατορία καὶ τὰ ὑπόλοιπα. Ἔτσι, ἐνῶ τὴν πρώτη μεταπολεμικὴ γενιὰ τὴ σημάδεψε ἡ ἔντονη συμμετοχὴ τῆς στὴν ἀντίσταση, τὴ δεύτερη μεταπολεμικὴ τὴ σημάδεψε τὸ γεγονὸς ὅτι μπῆκε στὴ ζωὴ σὲ μιὰ στιγμή πού δὲν ἔμενε γι' αὐτὴ κανένας ἐνεργὸς ρόλος. Ἀλλὰ χωρὶς κανένα ἐνεργὸ ρόλο στὸ ἱστορικὸ γίνεσθαι ἐξέλιπε οὐσιαστικὰ κάθε δυνατότητα ὁμαδικῆς δράσης. Πράγματι ἡ δεύτερη μεταπολεμικὴ γενιὰ παρουσιάζει ἑλλειψη ἐκδηλώσεων στὸν τομέα τῆς ὁμαδικῆς δραστηριότητας. Ἀκόμη κι ἐκεῖ πού δὲ θὰ τὸ περίμενε κανεὶς, στὸν πνευματικὸ τομέα.

Ὅσα προανάφερα γιὰ τὸ ἐμπειρικὸ ὑπόβαθρο τῆς δεύτερης μεταπολεμικῆς γενιᾶς ἀφοροῦν, πολὺ γενικὰ βέβαια, τὶς συνθήκες μέσα στὶς ὁποῖες ἔζησε καὶ ἔγραψε ὁ Εὐαγγέλου. Πιο εἰδικὰ γιὰ τὸ ἐμπειρικὸ ὕλικό τοῦ ἔργου του θὰ μιλῶ παρακάτω, ὅταν θὰ σχολιάσω ξεχωριστὰ τὴν καθεμιά ποιητικὴ του συλλογὴ. Στὸ μεταξύ θὰ ἤθελα νὰ ἀναφερθῶ σὲ ἄλλη μιὰ βασικὴ πτυχὴ τοῦ ἔργου του.

Γενικεύοντας σχηματικὰ θὰ ἔλεγα πὼς ὅλα τὰ ποιήματα τοῦ Εὐαγγέλου προϋποθέτουν δυὸ καταστάσεις. Μία ὑπαρκτὴ καὶ μία ἀποζητούμενη — μὲ ἐξαιρέση τῆ συλλογῆς «Τὸ διάλειμμα» ὅπου καὶ οἱ δυὸ εἶναι ὑπαρκτές. Ἡ ὑπαρκτὴ προκύπτει ἀπὸ τὴν προσωπικὴ σχέση τοῦ ποιητῆ μὲ τὴν μεταπολεμικὴ πραγματικότητά τοῦ τόπου πού γεννήθηκε καὶ μεγάλωσε. Ἀπέναντι σ' αὐτὴ τὴν πραγματικότητα ἡ στάση τοῦ ποιητικοῦ ἐγὼ εἶναι πάντοτε ἀρνητικὴ. Καὶ τοῦτο γιὰ τὸ ποιητικὸ ἐγὼ τὴ βιώνει ὡς πραγματικότητα στέρησης, συμπταιγνίας καὶ ἀνεπάρκειας. Στέρησης μὲ τὴν ἔννοια ὅτι δὲν παρέχει τὶς ἀπαραίτητες προϋποθέσεις τὶς ὁποῖες ἀποζητᾷ ἐνστικτωδῶς τὸ άτομο γιὰ τὴν ὀλοκλήρωσή του. Συμπταιγνίας, ἐπειδὴ ἡ εὐθύνη γιὰ τὸ ἀρνητικὸ παρὸν δὲν ἀνήκει σ' αὐτοὺς πού ἔρχονται ἀνύποπτοι ν' ἀρχίσουν τὴ ζωὴ τους, ἀλλὰ σὲ προγενέστερους. Καὶ ἀνεπάρκειας, γιὰ τὸ ὅτι παίρνει τελικὰ τὴ μορφή τῆς καθημερινῆς πράξης εἶναι πολὺ κάτω ἀπὸ τὰ μέτρα μᾶς θεμιτῆς προσδοκίας. Ἡ ἀρνητικὴ στάση τοῦ ποιητικοῦ ἐγὼ ἀπέναντι στὴ δοσμένη πραγματικότητα ἐκδηλώνεται βέβαια μὲ τὸ λόγο. Ἔτσι μελετώντας κανεὶς τὸ ποιητικὸ σῶμα μπορεῖ νὰ ἐπισημάνει πολλὰ στοιχεῖα πού χαρακτηρίζουν ἀρνητικὰ τὸ περιβάλλον τοῦ ποιητικοῦ ἐγὼ. Οἱ λέξεις μὲ τὶς ὁποῖες δηλώνονται αὐτὰ τὰ στοιχεῖα, καθὼς ἐπαναλαμβάνονται μέσα σὲ διαφορετικὲς συμφράσεις, φορτίζονται ἀνάλογα καὶ τελικὰ ἀποκτοῦν βαρῦτητα συμβόλων. Μερικὲς μάλιστα ἀναπτύσσονται κάποτε σὲ ὀλόκληρα ποιήματα. Τέτοιες λέξεις εἶναι, ἀνάμεσα

σὲ ἄλλες, οἱ ἀκόλουθες: *Πανδοχεῖο, δμίχλη, λάσπη, ἐρείπια, πληγή, μαχαίρι, θάνατος*. Αὐτὲς τὶς ἑπτὰ λέξεις καὶ τὶς συνώνυμές τους θὰ τὶς συναντήσουμε συχνά μέσα στὴν ποίηση τοῦ Εὐαγγέλου καὶ πάντα μὲ ἀρνητικὴ σημασία. Θὰ ἦταν μάλιστα δυνατὸ νὰ σχηματίσουμε γύρω ἀπὸ τὸ εἰδικὸ φορτίο τῆς καθεμιᾶς δμιλούς ἀπὸ συναφῆ ποιήματα. Αὐτὸς ὁ ἔντονα ἀρνητικὸς ποιητικὸς λόγος ἀπέναντι στὸ ὑπαρκτὸ περιβάλλον τοποθετεῖ τὸν Εὐαγγέλου στὴ συνέχεια μιᾶς παράδοσης ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ δημοτικὸ τραγούδι κι ἔχει στὰ νεώτερα χρόνια κορυφαίους σταθμοὺς τὴν ποίηση τοῦ Καρυωτάκη, τοῦ Σεφέρη καὶ τοῦ Ἀναγνωστάκη.

Ἡ ἄλλη κατάσταση, ἡ ἀποζητούμενη, ἀποτελεῖ ἕναν ἰσχυρὸ πόλο ἔλξης πρὸς τὸν ὁποῖο φέρεται πάντα τὸ ποιητικὸ ἐγώ. Πρόκειται γιὰ ἕναν κόσμον ἐπιθυμίας καὶ ζήτησης. Ἡ ἐπιθυμία παίρνει τὴ μορφή μιᾶς νοσταλγικῆς ἐπίκλησης πρὸς τὴν σπιτικὴ καὶ τὴν παιδικὴ θαλπωρή. Ἡ ἴδια ἡ λέξη παιδί παρουσιάζει στὴν ποίηση τοῦ Εὐαγγέλου τέτοια φόρτιση ποὺ ἀντίστοιχη θὰ βρεῖ κανεὶς μονάχα, ὅσο ξέρω, στὰ ποιήματα τοῦ Μιλόζ. Ἡ ζήτηση ἔπειτα ἔχει κυρίως τὴν ἔννοια μιᾶς ἐνστικτώδους φορᾶς πρὸς ὅ,τι θὰ ἦταν ἡ θετικὴ ὄψη τοῦ ἀρνητικοῦ περιβάλλοντος. Ἐξαίρεση ἀποτελεῖ ἡ σύλλογὴ *Τὸ διάλειμμα*, ὅπου ἡ ἀποζητούμενη κατάσταση ἔχει πραγματικὴ ὑπόσταση. Ἀναφορικὰ τώρα μὲ τὸ λόγο καὶ τὰ φορτία τῶν λέξεων συμβαίνει κι ἐδῶ ὅ,τι καὶ μὲ τὴν πρώτη κατάσταση. Ἔχουμε δηλαδὴ λέξεις ποὺ ἀποκοτῶν, μέσα ἀπὸ διάφορες σχετικὲς συμφράσεις, σημασία σύμβολου. Σημεῖωνω ἰσάριθμες μ' ἐκεῖνες ποὺ ἀνάφερα προηγουμένως. *Σπίτι, παιδί, δνεῖρο, στήθος, ποιιλί, φωνή, φῶς*. Μερικὲς ἀπ' αὐτές, ὅπως καὶ ἀπὸ τὶς προηγούμενες, φτάνουν κάποτε νὰ ἀναπτύσσονται σὲ πλήρη ποιήματα.

Οἱ δύο γενικὲς καταστάσεις γιὰ τὶς ὁποῖες μίλησα ἀποτελοῦν δύο πόλους γιὰ τὸ ποιητικὸ ἐγώ, τὸ ὁποῖο κινεῖται πάντα ἀπὸ τὴν πρώτη πρὸς τὴ δεύτερη. Πάντα δηλαδὴ τὸ ποιητικὸ ἐγώ ἀπογειώνεται ἀπὸ τὸ ὑπαρκτὸ περιβάλλον πρὸς τὸν ἀποζητούμενον κόσμον του. Ἐντούτοις, παρόλη τὴν ἔλξη ποὺ ἀσκεῖ ἡ δεύτερη κατάσταση, ὁ ποιητικὸς λόγος ἀφορᾷ στὸ μεγαλύτερο μέρος του τὴν πρώτη. Τὸ ποιητικὸ ἐγώ, ὅσο καὶ νὰ ἐπιθυμῇ ἕναν ἄλλο κόσμον, αἰσθάνεται τὰ πόδια του καθηλωμένα πάνω στὸ ἔδαφος τῆς ἱστορικῆς πραγματικότητας.

Κι αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο νὰ τὸ ξεχάσει.

Γιὰ τὴν τεχνικὴ πλευρὰ τῆς ποίησης τοῦ Εὐαγγέλου, γιὰ τὴν ὁποία θὰ ἔλεγε κανεὶς πολλὰ, θέλω νὰ πῶ δύο λόγια σχετικὰ μὲ τὴ βασικότερη μέθοδόν του. Πρόκειται γιὰ τὴ μέθοδο τῆς μεταφορικῆς σχηματοποίησης μὲ τὴν ὁποία κατεξοχὴν ὁ ποιητὴς ὀργανώνει τὸ ὕλικόν του. Στὸ σημεῖο τοῦτο ὁμως θὰ ἤθελα νὰ χρησιμοποιήσω ἕνα βοηθητικὸ παράδειγμα ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ συγγραφέα. Ἐνα ποίημα ποὺ ἐπιγράφεται «Ὁ ποιητὴς».

Είχε ανεβεί στην πιο ψηλή κορφή
 κι ή φωνή του, λευκό πουλί στον ούρανό.
 Στους πρόποδες μυρμήγκιαζε πλήθος άμέτρητο
 άκουγαν τη φωνή κι όλοένα ανέβαιναν
 μικραίνε ο κύκλος και κρατούσαν ξύλα
 μαχαίρια κράταγαν και πέτρες και πλησίαζαν
 άκούγονταν κραυγές σκοτώστε τον
 να πέφτουν άρχισαν μετά οι πρώτες πέτρες
 λάμπαν στον ήλιο τα μαχαίρια
 κατάλαβε τó τέλος του.

Όμως ή φωνή του,

λευκό πουλί πέταγε πάνω άπ' τα κεφάλια τους
 και δέν τη φτάναν οι κραυγές και τα μαχαίρια.

Έλπίζω να συμφωνείτε πώς όλόκληρο τó ποίημα συνθέτει μιá μεταφορά. Μιá μεταφορά μάλιστα σχηματοποιημένη. Αύτός ό τρόπος όργάνωσης τού ύλικού έπιτρέπει στον ποιητή να πετυχαίνει δυό πράγματα. Πρώτα διατύπωση σαφή, λιτή. Κι έπειτα δραστική άναφορά στο έκάστοτε άντικείμενό του. Είναι μιá μέθοδος έκφραστικής απλότητας που είναι δυνατό να την εκλάβει κανείς ως άπλοϊκή άν δέν προσέξει τó ισχυρό της άλλοθι. Ότι δηλαδή προκύπτει άπό την κατάκτηση όρισμένης τεχνικής, πολύ δύσκολης τόσο ως σύλληψης κάθε φορά όσο και ως εκτέλεσης.

Και τώρα να περάσουμε στις ποιητικές συλλογές. Σύμφωνα με τή σειρά τής έκδοσης είναι οι ακόλουθες: *Περιγραφή έξώσεως* 1960, *Μέθοδος άναπνοής* 1966, *Άφαίμαξη* 1971, *Τό διάλειμμα* 1976, *Τά Χάϊ-Κάϊ* 1978, *Άπογύμναση* 1979 και *Ή επίσκεψη και άλλα ποιήματα* 1987. Συνολικά δηλαδή έχουμε έφτά συλλογές που εκδόθηκαν μέσα σε χρονικό διάστημα 27 χρόνων.

Ό τίτλος τής πρώτης συλλογής, *Περιγραφή έξώσεως*, στην κυριολεξία σημαίνει έξωση άπό τó πατρικό σπίτι. Είναι άλήθεια πώς τήν εποχή που γράφεται ή *Περιγραφή έξώσεως* συντελείται ή άνοιχοδόμηση τών μεγάλων πόλεων. Άνοιχοδόμηση που έχει ως συνέπεια τó πέρασμα τού κόσμου άπό τά σπίτια - μονοκατοικίες στα έξενα διαμερίσματα τών πολυκατοικιών. Τά κείμενα ώστόσο τής πρώτης συλλογής μιλούν για μιá στέρηση πολύ ευρύτερη άπό τή στέρηση τού πατρικού σπιτιού. Πράγμα που σημαίνει πώς ό τίτλος τής συλλογής είναι κατεξοχήν μεταφορικός. Άπό τά πρώτα ποιήματα τού βιβλίου αισθάνεται κανείς ότι βρίσκεται μπροστά στο όδυνηρό ξύπνημα μιás νέας ύπαρξης μέσα σ' ένα ψυχρό και έξενο περιβάλλον. Άπό τά τρία άρνητικά συστατικά τού περιβάλλοντος αυτού που προανάφερα —στέρηση, συμπαιγνία, ανεπάρκεια— έδώ προέχει ή στέρηση. Τό γεγονός ότι τó νέο άτομο αισθάνεται

ἄξενο τὸν κόσμο μέσα στὸν ὅποιο βρέθηκε, τὸ ὁδηγεῖ σὲ μιὰ ἀναδίπλωση στὸν ἑαυτό του, σ' ἓνα εἶδος ἐσωτερικῆς αὐτοεξορίας. Καὶ ἐκεῖ, στὸ βασίλειο αὐτῆς τῆς ἐξορίας, θὰ προσπαθήσει νὰ οἰκονομήσει ὅσο γίνεται τὴν ὑπαρξὴ του καὶ νὰ ὀργανώσει τὴν ἀντίσταση καὶ τὴ διαμαρτυρία του.

Θ' ἀκούσετε τώρα ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ ποιητῆ τέσσερα ποιήματα ἀπὸ τὴν *Περιγραφή ἐξώσεως*. Σᾶς θυμίζω ὅτι σύμφωνα μὲ ὅσα προανάφερα ὁ ποιητικὸς λόγος προϋποθέτει δύο πόλους ἢ καλύτερα δύο καταστάσεις. Μία ὑπαρκτή, τὸν πραγματικὸ κόσμο, μὲ ἀρνητικὴ σημασία γιὰ τὸ ποιητικὸ ἐγώ, καὶ μία ἀνύπαρκτη ἀλλὰ ἀποζητούμενη μὲ θετικὴ σημασία. Σᾶς θυμίζω ἀκόμη ὅτι ἀνάμεσα στὶς λέξεις μὲ εἰδικὴ φόρτιση ποὺ ἀφοροῦν τὴν πρώτη κατάσταση εἶναι οἱ ἐξῆς ἑπτὰ: *Πανδοχεῖο, ὀμίχλη, λάσπη, ἐρείπια, πληγὴ, μαχαίρι, θάνατος*. Μαζὶ τους πᾶνε βέβαια καὶ τὰ συνώνυμά τους. Θυμίζω ἐπίσης ὅτι ἀνάμεσα στὶς λέξεις μὲ εἰδικὴ φόρτιση ποὺ ἀφοροῦν τὴ δεύτερη κατάσταση εἶναι οἱ ἐπόμενες: *Σπίτι, παιδί, ὄνειρο, στήθος, πουλί, φωνή, φῶς* — καὶ τὰ συνώνυμά τους. Θέλω νὰ πῶ ἐπιπλέον ὅτι τὰ ποιήματα ποὺ θ' ἀκούσετε ἔχουν διαλεχτεῖ ἀπὸ τὸν ποιητῆ χωρὶς καμιά προσυνηννόηση μεταξὺ μας. Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτὴ ὅσα προανάφερα σχετίζονται μὲ ὀλόκληρο τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Εὐαγγέλου καὶ ὄχι μόνο, οὔτε ἰδιαίτερα, μὲ τὰ κείμενα ποὺ θὰ διαβαστοῦν ἑδῶ. Ὁ λόγος στὸν ποιητῆ.

ΕΛΑ ΛΟΠΙΟΝ ΜΕΣ' ΑΠΟ ΤΑ ΧΑΛΑΣΜΑΤΑ

*Ἐλα λοιπὸν μέσ' ἀπὸ τὰ χαλάσματα καὶ τὰ ἐρείπια,
μορφὴ μικρὴ καὶ τρυφερή, σταματημένη στὴν πρώτη ἡλικία,
ἔλα, πνεῦμα τοῦ καλοῦ, μυθικὸ πρόσωπο,
μικρὴ φωνὴ χαμένη, περιπλανημένη,
ὅταν στοὺς δρόμους βρέχει μοναξιά
κι ἡ νύχτα πέφτει νωρὶς δίχως ὕπνο καὶ ὄνειρα,
πλύνε τὸ σύννεφο ποὺ μοῦ τυλίγει τὸ πρόσωπο,
καθάρισε τὸν οὐρανὸ, προχώρησε,
ἄνοιξε δρόμο μέσ' ἀπὸ τὰ χαλάσματα καὶ τὰ ἐρείπια,
κάνε μου ἓνα χῶρο νὰ σταθῶ, νὰ κινηθῶ,
νὰ μπορῶ νὰ ὑπάρξω πιὸ ἀνθρώπινα.*

Ω ΕΣΥ, ΠΡΑΓΜΑ ΑΡΠΑΓΜΕΝΟ

*ὦ ἐσύ, πράγμα ἀρπαγμένο ἀπὸ τὸ σκοτεινὸ χέρι τοῦ Θεοῦ,
μὲ τόση ἀπόγνωση ἔκτοτε ἀναζητημένο,
μὲ βλέπεις λοιπὸν; Ὅταν κάποτε ἔρθει τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου
κι ἀγνώστος μέσ σ' ἀγνώστους κινήσω πρὸς συνάντησή σου
μὴν ἐκπλαγείς, κι ἀκόμα, μὴν τρομάξεις:*

τά χρόνια πού μεσολάβησαν, ό θάνατος
 μέσα στη ζωή, μέ ρήμαξαν· βάλε τά χέρια σου
 εκεί πού κάποτε ήταν πρόσωπο, πλευρά, χέρια και πόδια,
 τύλιξε, ως ξέρεις, μέ μαλακά δάχτυλα τήν άμορφη μάζα,
 γίνου ό επίδεσμος στις άνοιχτές πληγές πού τρέχουν—
 πάντα στη γή τόν γύρευαν και δέν τόν βρίσκαν.

Η ΟΜΙΧΛΗ

Νά μιλήσω για τήν όμίχλη
 νά πώ για τόν λασπωμένο καρδόδρομο μέσα στην καταχνιά
 καθώς κολλοῦνε τά βήματά μας και δέ βλέπεις
 παρά μόνον άκουῖς, τών άλλων τίς φωνές, τών πορευομένων—
 δέν είναι ένα σχήμα λόγου ούτε πιά υπάρχει
 διάθεση για παραδοξολογίες.

Μιλώντας, ακόμα, για τήν όμίχλη, καταλαβαίνετε,
 δέν κάνω λόγο για τίς καιρικές συνθήκες—
 όλοι έχουνε δεῖ κάποτε όμίχλη
 ή όμίχλη είναι παλιά όσο και ό κόσμος.

Έκείνο πού θέλω νά πώ είναι άλλο κι ίσως μόνο
 όσοι πλάι μου βαδίζουνε και δέν τοῖς βλέπω
 καταλαβαίνουνε καλά όμίχλη τί σημαίνει:

άφανιζόμαστε, άδέρφια, άφανιζόμαστε,
 βαθμηδόν βουλιάζουμε μέσ στην όμίχλη
 μάς άφομοιώνει ή καταχνιά έναν έναν.

Παράξενα άντηχοῦν οι φωνές μέσα στη σιωπή
 κι ακόμα πιό παράξενοι οι σύντροφοι πού βαδίζουν μέ τυφλά χέρια.

ΕΔΩ

Έδω πού βρίσκομαι τώρα, μέσα σ' αυτούς
 τοῖς σκοτεινοῦς λασπωμένους δρόμους όπου προχωροῦμε,
 όλο προχωροῦμε μέσ' από γούβες ψηλαφώντας,
 τυφλοί μέσ στό σκοτάδι και τήν καταχνιά
 βουτώντας ως τά γόνατα στην παχιά λάσπη—
 έδω πού βρίσκομαι σε σᾶς μιλω
 έγώ ό φτωχός καθώς εσεῖς, ό έρημος,

γυμνός μέσα στὰ βρώμικα νερά σὲ σᾶς μιῶ
 ἐδῶ πὸν τώρα βρίσκομαι, ἐδῶ
 πὸν τὰ κοράκια διεκδικοῦν τὸ σῶμα μου καὶ τὴν ψυχὴ μου.

Ἡ δευτέρη συλλογὴ ὀνομάζεται *Μέθοδος ἀναπνοῆς*. Ὀνομασία πὸν ἀπὸ πρῶτη ὑποψη φαίνεται νὰ δηλώνει προσπάθεια ἢ διαδικασία ἐθισμού στὸ δοσμένο περιβάλλον. Σὲ σχέση ἐντούτοις μὲ τὰ ποιήματα πὸν στεγάζει ἡ φράση εἶναι εἰρωνική καὶ σημαίνει μᾶλλον τὸ ἀντίθετο. Ἐλλωστε κάθε μέθοδος ἀναπνοῆς εἶναι τεχνητὴ καὶ ἀνοικία πρὸς τὴν ἀνθρώπινη φύση. Στὰ κείμενα πάντως τῆς δευτέρης συλλογῆς συναντοῦμε πάλι ἐντονο τὸ αἶσθημα τῆς στέρησης, ὅπως ἐπίσης καὶ τὴν ἀναδίπλωση τοῦ νέου ἀνθρώπου στὸν ἑαυτό του. Πιὸ συγκεκριμένα βλέπουμε τὸν ἄνθρωπο αὐτὸ νὰ ἀρνιέται τοὺς κανόνες μὲ τοὺς ὁποίους παίζεται ἤδη τὸ πολιτικὸ καὶ τὸ κοινωνικὸ παιχνίδι. Κανόνες πὸν ἔχουν προαποφασιστεῖ μὲ συμπαιγνικὸ τρόπο. Ἔτσι ἀποσύρεται στὸν ἑαυτό του, δηλαδὴ στὴν περιοχὴ τῆς αὐτοεξορίας του.

Ὁ λόγος ὁμοῦ πάλι στὸν ποιητὴ πὸν θὰ σᾶς διαβάσει τρία ποιήματα τῆς συγκεκριμένης συλλογῆς.

ΤΟ ΞΕΡΕΙΣ, ΘΕΕ ΜΟΥ

Τὸ ξέρεις, Θεέ μου, πὼς δὲ θέλω
 πολλὰ πράγματα γιὰ νὰ ζήσω· ξέρεις
 πόσο ὀλιγαρκὲς εἶναι τὸ τέκνο σου.
 Χρήματα δὲ σοῦ ζήτησα ποτὲ
 νὰ μὲ βοηθήσεις ν' ἀποκτήσω, μήτε
 ὠραία γυναίκα, νὰ ζηλεύουν οἱ ἄλλοι.
 Τίποτα δὲ σοῦ ζήτησα κι ὄχι μονάχα
 τώρα πὸν δὲ μ' ἀκοῦς παρὰ καὶ πρῶτα.
 Νὰ σ' ἀπασχολήσω δὲν τόλμησα μὲ τὸ ἄτομό μου,
 νὰ σοῦ μιλήσω, νὰ σοῦ πῶ, γιὰ τὸ χαμένο σπίτι.
 Ὅμως τώρα στὸ ζητάω, Θεέ μου, δὲν μπορῶ,
 ἀπόκαμα νὰ τριγυρνῶ στοὺς δρόμους σὰν ἀλήτης,
 ἔκανα ὑπομονὴ ὅσο μπόρεσα
 ἄλλο δὲν ἔμεινε κουράγιο στὴν καρδιά μου:

βρέξ μου ἕνα σπίτι, χτίσε μου ἕνα σπίτι—
 δὲν μπορῶ ἔτσι ἄστεγος νὰ ζήσω.

ΤΟ ΒΑΡΥ ΜΑΧΑΪΡΙ

Ὅταν ἔπεσε τὸ βαρὺ μαχαίρι
 καὶ μοῦ ἀνοιξε τὴ βαθιὰ πληγὴ πὸν ἔχω στὸ στήθος

*δέν μπορούσα, βέβαια, νά καταλάβω τή σημασία του:
ἔπρεπε ὁ χρόνος νά διαγράψει τήν τροχιά του.*

*Ἐκτοτε ἔπαθα καὶ ἔμαθα πολλά— κυρίως
αὐτό: πῶς πρέπει πλέον νά συνηθίσω,
νά ἀγαπήσω τήν πληγή
νά ἀγαπήσω τὸ βαρὺ μαχαίρι.*

ΤΙΣ ΝΥΧΤΕΣ, ΟΤΑΝ ΟΛΟΙ ΚΟΙΜΟΥΝΤΑΙ

*Τὶς νύχτες, δταν ὄλοι κοιμοῦνται
κι ἐγὼ γελιέμαι πῶς ὁ Θεὸς μ' ἀκούει καὶ προσεύχομαι,
πόσες φορές δέ ζήτησα
πόσες φορές δέν παρακάλεσα:*

*Θεέ μου, κάνε με πιὸ ἀπλὸν
πάρε αὐτὸ τὸ κορμί καὶ τσάκισέ το
σπάσε τὰ κόκαλά μου, ἀφάνισε τὸ δέρμα μου
πάρε αὐτὴν τὴν πολύπλοκη καρδιά καὶ κάν' τὴν στάχτη
κάνε μου λιῶμα τὸ κρανίο
δῶσε ἓνα τέλος στοῦ τυραννισμένο αὐτὸ μυαλό—
κι ὕστερα πάρε κάνε με ἀπὸ τὴν ἀρχή,
γέννησέ με ξανά ὅπως δέ μ' ἔκαμεν ἡ μάνα μου,
κάνε με ἀπλὸν καὶ μονοκόμματο
ὅπως κοιμένον ἄγριο βράχο σε φαράγγι.*

Στὴν τρίτη συλλογή, τὴν *Ἀφαίμαξη*, ἡ γνωστὴ τριάδα ποὺ χαρακτηρίζει ἀρνητικὰ τὸ περιβάλλον τοῦ ποιητικοῦ ἐγώ, ἡ τριάδα στέρηση—συμπαιγνία—ἀνεπάρκεια, ἐκφράζεται πιά μὲ ἰσοδύναμη πληρότητα. Μὲ τὴν *Ἀφαίμαξη* ὁ ποιητὴς οὐσιαστικὰ ὀλοκληρώνει τὴν ἀνίχνευση καὶ τὴν ἀναγνώριση τοῦ περιβάλλοντος. Ὡς ἔκφραση ἑνὸς καθημαγμένου παρόντος ἡ συλλογὴ αὐτὴ ἐπισημαίνει μιὰ πραγματικότητα πρὸς τὴν ὁποία συγκλίνουν ὄλοι σχεδὸν οἱ ποιητὲς τῆς δεύτερης μεταπολεμικῆς γενιάς. Μὲ τὸ δικό του τρόπο φυσικά ὁ καθένας καὶ ἀπὸ τὴν προσωπικὴ του ὀπτικὴ γωνία. Ἡ Κικὴ Δημουλᾶ λ.χ., ὁ Πρόδρομος Μάρκογλου, ἡ Ζέφη Δαρᾶκη, ὁ Βύρων Λεοντάρης, ὁ Μᾶρκος Μέσκος, ὁ Ἀλέξης Ἀσλάνογλου, ὁ Ντίνος Χριστιανόπουλος, ὁ Γιάννης Νεγρεπόντης, ὁ Νίκος Καρανικόλας, ὁ Λεωνίδας Ζενάκος, ὁ Π. Σωτηρίου κ.ἄ. Συγκριτικὰ τώρα μὲ τὶς προηγούμενες δυὸ συλλογές ἡ *Ἀφαίμαξη*, ἐνῶ σαφῶς τὶς συνεχίζει, παρουσιάζει μιὰ κάποια διαφορὰ. Διαφορὰ ὡς πρὸς τὴ στοχαστικὴ ἐπεξεργασία τῶν θυμικῶν στοιχείων ποὺ ἐδῶ εἶναι ἐντονότερη ἀπὸ ὅ,τι στὶς δυὸ προηγούμενες συλλογές, ὅπου τὰ θυμικὰ στοιχεῖα ἐκφράζονταν περισσότερο ἄμεσα. Ἐπιπλέον στὴν *Ἀφαίμαξη* ἡ δράση τοῦ ποι-

ητικοῦ ἐγὼ ἀποκτάει μεγαλύτερο εὖρος καὶ ἀγγίζει συλλογικότερες καταστάσεις. Τὰ δεδομένα αὐτὰ ἐλπίζω νὰ τὰ διακρίνετε στὰ τρία ποιήματα ποὺ ἀκολουθοῦν.

ΟΙ ΑΓΑΠΗΜΕΝΟΙ ΜΟΥ

Δέν τὰ θυμούνται πιά τὰ τραύματα, δέν ἔχουν μνήμη,
τὸ σπαραγμὸ, τὸ αἷμα καὶ τὴν παραμόρφωση.
Βούλιαξαν δλα μαγικά καὶ χάθηκαν.
Ἕμερο φῶς παρήγορο, φωτίζει τώρα τὴ μορφὴ τους
κι ἀχνὸ χαμόγελο, ἀράγιστο καὶ ὠραῖο.

Μοναχικοί, ἀλαφροῦσκιωτοι, σχεδὸν παιδιὰ
ἴσως μόνο μ' ἐν' ἀδιόρατο παράπονο στὰ χεῖλη
κάτοχοι τῆς πιὸ τέλειαις ὁμορφιάς
οἱ ἀγαπημένοι μου κοιμοῦνται σὲ ἀπρόσιτα ἄστρα.

ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΔΕΝ ΚΡΑΤΩ

Τῆς ζωῆς δέν κρατῶ παράπονο κανένα·
κι ἂν μ' ἐμπλεξε σὲ τοῦτο τὸ κακὸ παιχνίδι
δίχως νὰ μὲ ρωτήσει ἂν θέλω ἢ ἂν μπορῶ,
κι ἂν, στὴν ἀρχή, μὲ γέλασε μ' ὄλες τίς μαγγανείες της
καὶ μὲ παρέσυρε μὲ τὰ τεχνάσματά της
κι δλα μοῦ χάρισε, ἔναν καιρὸ, τὰ δῶρα της
—ἢ ἔτσι νόμιζα;—
καὶ τώρα ἕνα ἕνα μοῦ τὰ παίρνει πίσω
δίχως προσχήματα, ἀνενδοίαστα καὶ πρὸ παντός
τόσο νωρίς—
τῆς ζωῆς δέν κρατῶ παράπονο κανένα.

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΛΟΓΙΑ

Τώρα ποὺ τὸ καράβι βουλιάζει αὐτανδρο στὰ σκοτεινὰ
καὶ τὸ νερὸ —τὸ νιώθεις— ἀνεβαίνει,
προσπάθησε μὲς στὶς κραυγές τοῦ πανικοῦ καὶ τὴν ἀλλοφροσύνη
νὰ συναρμολογήσεις τὰ λόγια σου· νὰ πεῖς
γιὰ τὸ ναυάγιο αὐτὸ καὶ νὰ τὸ μνημονέψεις,
γιὰ τὴν καταστροφή καὶ γιὰ τὸ μακελειὸ τῶν χρόνων μας,
γιὰ ὅσα δὲ λέν οἱ επίσημες ἀναφορές,
καὶ πιὸ πολὺ νὰ πεῖς γιὰ τοὺς ἐνόχους,
βάζοντας δλη σου τὴν ἀντοχή γιὰ νὰ ἴβρεις τοὺς ἐνόχους.

σάν να σ' ακούει κανείς μέσα σέ τούτο τό χαλασμό,
 σάν να 'χει τόν καιρό, σάν να προφταίνει,
 σάν να μὴν εἶναι νά ρουφήξει ἡ θάλασσα σέ λίγο
 καί πλοῖο κι ἐσένα καί ὄλους τοὺς συντρόφους.

Ἡ τέταρτη συλλογή ἐπιγράφεται *Τὸ διάλειμμα*. Κι ἀλήθεια εἶναι ἓνα διάλειμμα ἐμπειρικής εὐφορίας. Τὸ περιβάλλον βέβαια παραμένει τὸ ἴδιο καταθλιπτικό, ἓνα θετικό ὅμως γεγονός πὸν μεσολαβεῖ χαρίζει στὸ ποιητικό ἐγὼ μοναδικές στιγμές εὐφροσύνης. Αὐτὴ τὴν περίοδο ὄλα τ' ἄλλα ὑποχωροῦν γιὰ νὰ χωρέσει ὄσο γίνεται πὺδ ἀτραυμάτιστη ἢ εὐπρόσδεκτη ἐρωτική ἐμπειρία. Τὰ τρία ποιήματα πὸν θ' ἀκούσετε φανερώνουν πολὺ καθαρά τὴ σημασία τοῦ τίτλου τῆς συλλογῆς. Εἶχα πεί σ' ἄλλο σημεῖο καί ὄς τὸ θυμίζω πὺς *Τὸ διάλειμμα* εἶναι ἡ μόνη ποιητική συλλογή τοῦ Εὐαγγέλου, ὄπου ἡ δεύτερη ἀπὸ τίς δυὸ καταστάσεις στὶς ὄποῖες ἀναφέρεται ὁ ποιητικός λόγος, ἡ ἀποζητούμενη, εἶναι ὑπαρκτή. Ἀκούστε.

ΤΟ ΦΩΣ

Καί στὰ πὺδ σκοτεινὰ λαγούμα
 τὰ πὺδ βαθιά
 τὰ πὺδ λησμονημένα
 ἔρχεται κάποτε
 ὄσαν σέ διάλειμμα
 κι ὄταν κανείς πὰ τίποτε δέν περιμένει
 θαυματοργό
 παρήγορο
 τὸ φῶς.

ΤΩΡΑ ΠΟΥ ΒΓΑΖΩ ΦΤΕΡΑ

Τώρα πὸν βγάζω φτερά
 καί ἓνα ἓνα μεταμορφώνονται τὰ κύτταρά μου
 μὴ μὲ κοιτᾷς ἔτσι ἐκπληκτῆ—
 δέν ξέρεις

πάγωσα τόσα χρόνια στα σκοτεινὰ
 ἔβγαλε ἀγκάθια τὸ κορμί μου
 ἀγρίεψαν τὰ μάτια μου μὲς στὰ θηρία

φοβάμαι σέ τρομάζω
 ἄλλὰ

μὴ μὲ κοιτᾶς ἔτσι ἔκπληκτη
 τῶρα ποὺ ξέρεις
 ποὺ βλέπεις νὰ μεταμορφώνονται τὰ κύτταρά μου
 καὶ νὰ φυτρώνουνε φτερά σ'οὺς ὤμους μου
 καὶ μὲ φωνὴ πουλιοῦ νὰ σοῦ μιλῶ.

ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ ΛΑΦΥΡΟ

Στιγμὴ μοναδική,
 τοῦ χρόνου λάφυρο.

Σὲ κράτησα νυχτερινή
 ἀπτή
 κι ὄνειρο δὲν ἦταν
 πλάνη δὲν ἦτανε τῆς στέρησης
 ἀντικατοπτρισμὸς τῆς παιδεμένης
 φαντασίας

ποὺ μπλέχτηκαν τὰ σώματά μας
 ποὺ πάλεψαν
 ποὺ ὁ θάνατος γιὰ μιὰ στιγμή
 μοναδική
 εἶχε καταρῆθῃ.

Μετὰ τὸ διάλειμμα ἀκολουθοῦν Τὰ Χάϊ-Κάι. Μικρὲς ποιητικὲς συνθέσεις πάνω στοῦ γνωστὸ τρίστιχο ἰαπωνικὸ τύπο. Κείμενα ἀπὸ Τὰ Χάϊ-Κάι δὲν ἔχουν προκριθεῖ νὰ διαβαστοῦν ἀπόψε. Περνοῦμε ἔτσι στὴν ἐπόμενη συλλογὴ τὴν Ἐπιγύμναση. Μὲ τὴν Ἐπιγύμναση ἐπανερχόμαστε οὐσιαστικὰ στοῦ κλίμα τῆς Ἀφαιμάξης. Ὑστερα ἀπὸ τὸ φωτεινὸ διάστημα τοῦ Διαλείμματος τὸ ποιητικὸ ἐγὼ βρίσκεται πάλι ἀντιμέτωπο μὲ τὴν ἱστορικὴ μοῖρα του. Ἀπὸ τὴ γνωστὴ ἀρνητικὴ τριάδα τοῦ περιβάλλοντος στὴν Ἐπιγύμναση προβάλλει περισσότερο τὸ τρίτο σκέλος τῆς, ἡ ἀνεπάρκεια. Ἀπὸ ἄλλη ἄποψη ὑπάρχει κι ἐδῶ, ὅπως στὴν Ἀφαιμάξη, στοχαστικότερη ἐπεξεργασία τῶν συναισθημάτων καὶ ἀπόκλιση πρὸς τὴ συλλογικότερη ἐκδοχὴ τῶν γεγονότων. Νὰ σημειωθεῖ πῶς ἀν καὶ ἡ Ἐπιγύμναση γράφεται κατὰ τὴν περίοδο τῆς μεταπολίτευσης καμιά ἀχτίδα αἰσιοδοξίας δὲν περνάει τοὺς στίχους τῆς. Φανερὸ πῶς γιὰ τὸν ποιητὴ, ποὺ εἶναι ὄριμος ἀπὸ πείρα καὶ γνώση, ποὺ ξέρει πῶς ἡ ζωὴ του ἔχει σφραγιστεῖ ἀρνητικὰ γιὰ πάντα καὶ ποὺ βλέπει πέρα ἀπὸ τὴς διακυμάνσεις τῆς τρέχουσας πραγματικότητος, τὸ παρὸν δὲ δικαιολογεῖ κατὰ λόγον αἰσιοδοξίας. Ν' ἀκούσουμε ὁμοῦς ξανά τὸν ποιητὴ.

ΟΣΟ ΠΕΡΝΑ Ο ΚΑΙΡΟΣ

Όσο περνά ο καιρός, όλο και πιο πολύ,
τά λόγια μου γυρίζουνε σε προφητείες καταστροφής.

Μου 'λεγε ο φίλος, σύντροφος της συντεχνίας, πρόσεξε
και παίζεις επικίνδυνο παιχνίδι— δέν τό άντέχει
τόσο φορτίο θανάτου ο άλλος· κοίταξε
τήν άντοχή μας νά υποκλέψεις, νά βρείς
τόν τρόπο νά μιλήσεις πιο γλυκά.

Δέν είχε, βέβαια, προβλέψει όσα μās μέλλονταν
νά δοῦμε, κι όσα μās μέλλονται,

άθώος.

δέν είχε εξασκηθεί αρκετά μέσ στο σκοτάδι
της μήτρας, όπου σαλεύει άθόρυβα τό μέλλον,

αυτό

πού, φίλοι μου, τό ξέρω, τό έμαθα καλά,
μετρώντας το μέ ματωμένες πτώσεις του παρόντος,

αυτό που κάνει,

όσο περνά ο καιρός, όλο και πιο πολύ,
τά λόγια μου νά γυρίζουνε σε προφητείες καταστροφής.

ΠΑΝΔΟΧΕΙΟ

Πόρνες ξεδοντιασμένες και χοντρά ποντίκια
στούς διαδρόμους, πράκτορες, μαστρωποί,
κλέφτες, φονιάδες, προσαπιδοφόροι,
σημαδεμένοι όλοι από φριχτές πληγές,
μέ χαλασμένο τό αίμα τους, άγόρι μου, και σάπιο
τό μεδούλι βαθιά βαθιά στά κόκαλά τους

έδω λοιπόν σου μέλλεται νά ζήσεις
κι εσύ, τίποτα δέν αλλάζει, τίποτα δέν
κινείται, Ιστορία παλιά, λάσπη αιώνια,
άγαπημένο, βραμερό πανδοχείο.

ΜΕ ΠΑΡΑΧΑΡΑΓΜΕΝΗ ΤΗ ΖΩΗ ΜΑΣ

Με παραχαραγμένη τη ζωή μας,
πού άλλοι κινούν, άθέατοι, τά νήματά της,

*παραμορφωτικά άλλοιωμένοι στο μηχανικόν αιώνα,
τραυλίζοντας γλώσσες ακατάληπτες, δίχως πατρίδα
και ρίζες μές στην ίδια μας πατρίδα,
περνούν τὰ χρόνια, φίλοι μου, περνῶ κι ἐγὼ
μὲ τὸ μαχαίρι τῆς φωνῆς μου στομαχμένο.*

Ἡ ἕβδομη και τελευταία μέχρι τώρα συλλογή επιγράφεται *Ἡ ἐπίσκεψη και ἄλλα ποιήματα*. Τίτλος οὐδέτερος σχετικά με τὸν ποιητικὸ προσανατολισμό. Θὰ βροῦμε πάντως κι ἐδῶ τὰ κύρια γνωρίσματα τοῦ περιβάλλοντος, ὅπως παρουσιάζονται στίς προηγούμενες συλλογές. Ὑπάρχει ἐπιπλέον κάτι σὰν κατασταλαγμένη ἐνατένιση τῶν γεγονότων. Κατασταλαγμένη με τὴν ἔννοια τῆς συσσωρευμένης πείρας μιᾶς μακρόχρονης πορείας. Μιὰ ἄλλη παρατήρηση εἶναι ἡ ἔξῃς. Ἀπὸ τίς δεκατέσσερις λέξεις-σύμβολα, πὸν προανάφερα, συχνότερα ἀπαντᾷ στὰ ποιήματα τοῦ Εὐαγγέλου ἡ λέξη θάνατος. Γενικά μπορῶ νὰ πῶ ὅτι ὡς περιεχόμενο ἀφορᾷ περισσότερο τὴν καθημερινή φθορὰ παρά τὸ βιολογικὸ τέλος. Στὴν τελευταία συλλογή διατηρεῖ εὐδιάκριτα και τίς δυὸ σημασίες. Πέρα ὁμως ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ λέξη στὴν *Ἐπίσκεψη και ἄλλα ποιήματα* ἔχουμε γιὰ πρώτη φορά συνομιλία τοῦ ποιητικοῦ ἐγὼ με κάποιους τῆς ἀντίπερα ὁχθῆς. Κατὰ τ' ἄλλα προτιμῶ νὰ μείνει ἀνοιχτὸ τὸ θέμα τῆς τελευταίας συλλογῆς, μὰ και ὁ ποιητῆς θὰ σᾶς διαβάσει πέντε ποιήματα πὸν μιλοῦν πολὺ καλύτερα ἀπὸ μόνα τους.

Ο ΙΗΣΟΥΣ ΕΓΚΑΤΑΛΕΠΕΙ ΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ ΤΟΥ

*Βρῆκα χτῆς βράδν τὸ Χριστό,
ρακένδυτο, σὲ μιὰ γωνιά νὰ ζητιανεύει.*

*Ἦταν ἰσχνὸς και κάτωχρος, μές στὸ δριμὺ
ψύχος τοῦ φετινοῦ χειμῶνα, ἀξύριστος,
τὰ δόντια του χτυποῦσαν, βήχας φριχτὸς
τοῦ ξέσκιζεν ἀλύπητα τὸ στῆθος.*

*Καθήσαμε σ' ἓνα παγκάκι κι ἔβγαλα
κονιάκ ἀπὸ τὸ πανωφόρι μου και τοῦ ἴδωσα.*

*Μάλασα με τὸ γέρο μου, ἀδερφέ μου,
τὰ βρόντηξα ὄλα και ὅπως ὅπως τώρα
στοῦ λιμανιοῦ τὰ στέκια αὐτὰ τὴ βγάζω,
μοῦ εἶπε και μοῦ ζήτησε τσιγάρο.*

ΩΔΗ ΣΕ ΜΙΑ ΓΕΡΑΣΜΕΝΗ ΜΕΛΟΥΣΑ

Στά βρώμικα νερά του λιμανιού
μια μέδουσα επιζεί.

Άγκομαχώντας,

μέ το δυσκίνητο και πλαδαρό κορμί της,
πού έχασε το γαλάζιο του και γέμισε
φριχτά σημάδια του αναπόφευκτου,
βούλες του γένους της καταραμένες,
κινείται άργα μέσ' από κόπρανα
μέσ' από προφυλαχτικά και πετρελαιοκηλίδες.

Έδω γεννήθηκε, έδω μεγάλωσε, έδω έκανε
τά μαγικά ταξίδια της νεότητας
στά πέρατα του κόσμου: στόν κυματοθραύστη.
Έδω έρωτεύτηκε κι ανάστησε μέ τόν καιρό
παιδιά κι εγγόνια για νά χάσει, τέλος,
όλες τίς ανταπάτες της, μία μία,
για θάλασσες τάχα πιο καθαρές πού κάπου
—δέν μπορεί— πρέπει νά ύπάρχουν.

Κάθε πρωί τή βλέπω δακρυσιμένος,
τήν προσκυνώ
και τή χαϊδεύω μέ τό βλέμμα.
Είναι γριά, είναι άσχημη και μόνη πιά
μέσα στό πλαδαρό κορμί της· όμως επιμένει.
Μές στόν μεγάλο ύπνόνομο του κόσμου συντηρεί τό είδος.

Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

Ήτανε μεσημέρι, ό ήλιος έκαιγε, όταν,
βγαίνοντας από τό λιμάνι, τσακισμένος,
έπεσα άπάνω σου.

Άδελφάκι μου, είπα

και σ' άσπάστηκα και κλαίγαμε κι οι δύο μας
ανάμεσα στους έκκληκτους περαστικούς,

ποιός άνεμος

σ' έφερε από τά μέρη μας μετά από τόσον
καιρό, κι ένώ έσύ σάπαινες σφουγγίζοντας
τά δάκρυά σου, τό πρόσωπό σου άνέγγιχτο είναι
θαρρείς από τό χρόνο, πρόσθεσα, τά άραϊα σου

μάτια, τὰ ξανθά σου τὰ μαλλιά,

θά πρέπει

καλή ζωή νὰ ἔκανες ἐκεῖ στὰ ξένα, ὄχι
καθὼς ἐμεῖς στὸν τόπο ἐτοῦτο τὸν στεγνό, τὸν στέρφο
ποῦ μ' ἄσπρισε, μὲ στράγγισε, μὲ ρήμαξε.

Ἄχ, ἀδελφέ μου, ἐσύ 'σονν πάντα ἀπ' ὄλους μας
πιὸ διορατικός, ἔγκαιρα εἶχες προβλέψει
πὼς μέλλον δὲν ὑπάρχει ἐδῶ καὶ ξενιτεύτημες
ἀλλὰ ἓνα γράμμα τόσο δύσκολο ἦταν
νὰ στέλνεις κάπου κάπου; Ἔτσι κάνουν
τ' ἀδέρφια, ἔτσι ξεχνᾶνε;

Μὰ ἐσύ-

αἰφνίδιο φῶς καταύγασε τὸ σκοτεινὸ μυαλό μου
κι ἐντρομος καὶ βαθιὰ λυπημένος μαζί
σέ κοίταξα ἐντατικά στὰ μάτια-

ἐσύ 'σαι

σαρανταπέντε χρόνια κιάλας πεθαμένος, ψέλλισα
καὶ νέα δάκρυα κύλησαν στὸ πρόσωπό μου.

Κι ἐσύ θαρρεῖς πὼς εἶσαι ζωντανός;-
μοῦ σφύριξες σχεδὸν τότε στ' αὐτί καὶ καθὼς,
τώρα ἔχω δουλειά, σ' ἀφήνω, μοῦ εἶπες
κι ἔτρεξες νὰ προλάβεις τὸ φανάρι στὴ διάβαση,
πρόλαβα κι ἔπιασα τὴν παιδικὴ μορφὴ σου
νὰ μοῦ χαμογεᾷ αἰνιγματικά ἐνῶ περνοῦσες
κιάλας ἀπέναντι καὶ πιά μᾶς χώριζε
ὄρμητικό, ἀστραφτερό, πολύβουο
τὸ ρεῦμα τῶν αὐτοκινήτων.

ΥΠΕΡΑΣΤΙΚΗ ΣΥΝΔΙΑΛΕΞΗ

Ἐχτές τὸ βράδυ μοῦ τηλεφώνησε
ὁ πατέρας μου.

Στείλε μου μερικὰ

πενηνταράκια οὔζο, μοῦ εἶπε,
καὶ καναδιὸ κοῦτες τσιγάρα
σέρτικα, νὰ κάθουμαι τὰ βράδια
νὰ σᾶς συλλογιέμαι.

Καὶ -νὰ μὴν

τὸ ξεχάσω- καὶ πεντέξι δίσκους

φωνογράφου μ' εκείνα τὰ παλιά, ξέρεις,
ποντιακά τραγούδια, τὰ λυπητερά.

Ἐδῶ στὰ ξένα δύσκολα περνοῦν οἱ μέρες
καὶ ποῦ νὰ βρεῖς τσιγάρα, οὔζο καὶ τραγούδια
τῆς πατρίδας, στὰ μαγαζάκια τ' οὐρανοῦ.

Η ΕΠΕΜΒΑΣΗ

Στὸν Κλεῖτο Κύρου

Ἐνα πρωὶ θὰ ῥθοῦν, δὲ θὰ ξεφύγεις
—καὶ ποιός, ἄλλωστε, ξέφυγε ποτέ—
ἄγγελοι μ' ἀσπρες μπλοῦζες θὰ σὲ πάρουν
στὰ χειρουργεῖα τ' οὐρανοῦ, θὰ σὲ ξαπλώσουν
σὲ λευκὰ σεντόνια τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες νὰ σοῦ βγάλουν
τὸ ἀνάπηρο πουλί ποῦ κατοικεῖ μὲς στὴν καρδιά σου,
μεθοδικὰ νὰ σοῦ λειάνουν τὶς γωνιές τοῦ ἔγκεφάλου
ποῦ σὲ ξεχώρισαν φρικτὰ μέσα στὸν κόσμο, νὰ σ' ἀποδώσουν
ἀρτιμελῆ καὶ γιατρεμένο, χωρὶς τὰ μαῦρα
ἐκεῖνα στίγματα ποῦ σημαδεύουν τὸ κορμί σου
ν' ἐνταχθεῖς κι ἐσὺ ἐπιτέλους καὶ νὰ ἡσυχάσεις
νὰ ζήσεις τὸ ὑπόλοιπο τοῦ βίου σου ἐν εἰρήνῃ.